

อนุกรมวิชาหนังสือ

อักษร

ค

ฉบับ

ราชบัณฑิตยสถาน

จัดพิมพ์โดย

ราชบัณฑิตยสถาน

สนามเสือป่า เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐ ๒๓๕๖ ๐๕๖๖-๗๐ โทรสาร ๐ ๒๓๕๖ ๐๕๘๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๕๖

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

ราคาเล่มละ ๕๐๐ บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

ราชบัณฑิตยสถาน.

อนุกรมวิธานพืช อักษร ค ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. -- กรุงเทพฯ :

ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๕๖.

๓๕๒ หน้า.

๑. พืช. ๒. พฤกษศาสตร์. I. ชื่อเรื่อง.

๕๘๑

ISBN 978-616-7073-71-2

พิมพ์ที่

หจก. อรุณการพิมพ์

๔๕๗/๖-๗ ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐

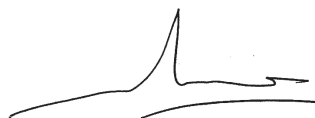
โทร. ๐ ๒๒๘๒ ๖๐๓๓-๔ โทรสาร ๐ ๒๒๘๐ ๒๑๘๗-๘

www.aaronprinting.com

คำนำ

ราชบัณฑิตยสถานได้จัดพิมพ์หนังสืออนุกรมวิธานพืชเผยแพร่แล้ว ๒ เล่ม คือ อนุกรมวิธานพืช อักษร ก และ อนุกรมวิธานพืช อักษร ข เมื่อคณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานพืชของราชบัณฑิตยสถาน ได้รวบรวมชื่อพรรณพืช อักษร ค จำนวน ๒๔๗ ชนิด และจัดทำคำอธิบายลักษณะของพรรณพืชดังกล่าวจนแล้วเสร็จ ราชบัณฑิตยสถาน จึงได้จัดพิมพ์เป็นหนังสืออนุกรมวิธานพืช อักษร ค เพื่อเผยแพร่

ราชบัณฑิตยสถานหวังว่า หนังสืออนุกรมวิธานพืช อักษร ค ซึ่งเกิดจากความทุ่มเทกำลังกาย ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และเวลาอันมีค่าของคณะกรรมการฯ และผู้ทรงคุณวุฒิจากหน่วยงานต่าง ๆ จะเป็นหนังสือที่มีคุณค่าทางวิชาการและเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับพรรณพืชและประชาชนผู้สนใจทั่วไป.

(ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.สันตต์ โรจนสุนทร)
นายกษัตริย์ราชบัณฑิตยสถาน

ราชบัณฑิตยสถาน
กรกฎาคม ๒๕๕๖

คณะกรรมการจัดทำอนุกรมวิธานพืช

(ชุดปัจจุบัน)

ประกอบด้วย

๑. ดร.จำลอง เพ็งคล้าย	ประธานกรรมการ
๒. ศ. ดร.ธวัชชัย สันติสุข	กรรมการ
๓. ผศ. ดร.จิรายุพิน จันทระประสงค์	กรรมการ
๔. รศ.กัลยา ภราโดย	กรรมการ
๕. รศ.บุศบรรณ ณ สงขลา	กรรมการ
๖. นางจารีย์ บันสิทธิ์	กรรมการ
๗. รศ. ดร.อบฉันท ไททอง	กรรมการ
๘. นางลีนา ผู้พัฒนาพงศ์	กรรมการ
๙. ดร.สมราน สุดดี	กรรมการ
๑๐. ดร.ปราโมทย์ ไตรบุญ	กรรมการ
๑๑. ผู้แทนภาควิชาพฤกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
(ผศ. ดร.ต่อศักดิ์ สีลานนท์
นางปริชญ์นุช กลิ่นรัตน์)	กรรมการ
๑๒. ผู้แทนภาควิชาพฤกษศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(ผศ. ดร.ฉัตรชัย เงินแสงสรวย
รศ. ดร.สรัญญา วัชรโรทัย)	กรรมการ
๑๓. ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชา
(ดร.ก่องกานดา ชยามฤต
รศ. ดร.อารีย์ ทองภักดี)	กรรมการ
๑๔. ผู้อำนวยการกองวิทยาศาสตร์
(นางนัยนา วราอัศวปติ พ.ศ. ๒๕๕๐-๒๕๕๓
นางสาวสุปัญญา ชมจินดา พ.ศ. ๒๕๕๓-ปัจจุบัน)	กรรมการ
๑๕. เจ้าหน้าที่ราชบัณฑิตยสถาน
(นางสาวรัตติกาล ศรีอำไพ พ.ศ. ๒๕๕๗-๒๕๕๑
นางณัฐมาตย์ มุสิกะเจริญ พ.ศ. ๒๕๕๑-๒๕๕๒
นางสาวอารี พลดี พ.ศ. ๒๕๕๒-ปัจจุบัน)	กรรมการและเลขานุการ

คำชี้แจง

การจัดทำอนุกรมวิธานพืช

ก. วัตถุประสงค์

เพื่อจัดทำชื่อและบรรยายลักษณะพรรณพืชที่มีชื่อในประเทศไทยตามหลักของวิชาอนุกรมวิธาน โดยเรียงลำดับชื่อไทยในลักษณะของพจนานุกรม

ข. วิธีดำเนินการ

๑. รวบรวมข้อมูลพรรณพืชจากสภาพธรรมชาติ พิพิธภัณฑพืช ตำรา และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับพืช
๒. พิจารณาชื่อที่นิยมใช้กันให้เป็นชื่อหลัก
๓. จัดทำคำอธิบายลักษณะพรรณพืช ถิ่นกำเนิด เขตการกระจายพันธุ์ รวมทั้งประโยชน์และโทษที่มี
๔. จัดหาภาพประกอบ

ค. ขอบเขต

จัดทำคำอธิบายเฉพาะพรรณพืชที่มีชื่อไทยและมีการกระจายพันธุ์ในประเทศไทยตามธรรมชาติ รวมทั้งพืชที่นำเข้ามาปลูกเป็นเวลานานจนรู้จักกันแพร่หลาย

ง. หลักเกณฑ์การเขียนคำอธิบาย

๑. เรียงลำดับชื่อพรรณพืชภาษาไทยตามลำดับอักษรในรูปพจนานุกรมเป็นลำดับแรก ตามด้วยชื่อวิทยาศาสตร์พร้อมด้วยชื่อผู้ตั้งชื่อพรรณไม้ หากมีชื่อพ้อง ชื่อสามัญ ชื่ออื่น ๆ ก็ได้แสดงไว้ด้วย
๒. พรรณพืชที่มีชื่อไทยซ้ำกัน ไม่ว่าจะอยู่ในวงศ์เดียวกันหรืออยู่ต่างวงศ์กัน จะมีเลขกำกับไว้ท้ายชื่อนั้น ๆ เช่น คำแสด ๑ คำแสด ๒
๓. ชื่อวงศ์ใช้ตามหนังสือ The Plant-Book ของ D. J. Mabberley, Cambridge University Press, 1997 และตามเอกสารที่ตีพิมพ์เพิ่มเติมและมีการใช้แพร่หลาย
๔. ชื่อผู้ตั้งชื่อพรรณไม้ใช้ตามหนังสือ Authors of Plant Names ของ R. K. Brummitt and C. E. Powell, Royal Botanic Gardens, Kew, 1992 ส่วนบางชื่อที่ยังไม่มีรายละเอียดจะได้เพิ่มเติมในโอกาสต่อไป
๕. ชื่อสารประกอบทางเคมีจะถอดเป็นภาษาไทยเฉพาะคำที่รู้จักกันแพร่หลาย นอกนั้นจะคงภาษาอังกฤษไว้
๖. อักษรย่อ จะใช้เฉพาะคำที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น มม. (มิลลิเมตร) ซม. (เซนติเมตร) ม. (เมตร) ฯลฯ
๗. คำอธิบายที่เป็นลักษณะปกติของพืช เช่น ดอกสมบูรณ์เพศ ใบเกลี้ยง ใบสีเขียว จะไม่บรรยายไว้แต่จะระบุเมื่อเป็นดอกแยกเพศ มีขน หรือมีลักษณะพิเศษอื่น ๆ
๘. การบรรยายลักษณะพรรณพืชอาจแตกต่างกันไปบ้าง แม้ว่าเป็นพืชสกุลหรือวงศ์เดียวกัน เนื่องจากต้องคงเอกลักษณ์การบรรยายของผู้เขียนแต่ละคนไว้

การเขียนชื่อพฤกษศาสตร์หรือชื่อวิทยาศาสตร์ของพืช*

ชื่อพฤกษศาสตร์หรือชื่อวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วยคำ ๒ คำ เป็นระบบชื่อที่เรียกว่า binomial nomenclature คำแรกเป็นชื่อสกุล (generic name) คำที่สองเป็นคำระบุชนิด (specific epithet) ในการเขียนชื่อพฤกษศาสตร์ที่สมบูรณ์จะต้องมีชื่อบุคคลผู้ตั้งชื่อพืชนั้น (author) ต่อท้ายด้วย ตัวอย่างเช่น ไม้ช่อมะขามชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Gmelina arborea* Roxb. จะมี Roxburg เป็นผู้ตั้งชื่อพฤกษศาสตร์ของชื่อโดยมีชื่อย่อที่ถูกต้อง คือ Roxb. หลักการเขียนชื่อ author ให้ยึดตามหนังสือ Authors of Plant Names ของสวนพฤกษศาสตร์คิว สหราชอาณาจักร

ชื่อ generic name ให้เขียนขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ ส่วนชื่อ specific epithet ให้เขียนขึ้นต้นด้วยตัวเล็ก ยกเว้นชื่อที่มาจากชื่อบุคคล หรือชื่อที่เคยเป็นชื่อสกุลมาก่อน ในอดีตอาจเขียนขึ้นต้นด้วยตัวพิมพ์ใหญ่ แต่ปัจจุบันนิยมให้เขียนเป็นตัวพิมพ์เล็กหมด (เช่น พุดราชา *Clerodendrum Schmidtii* ให้เขียนเป็น *Clerodendrum schmidtii*) ทั้ง generic name และ specific epithet ให้ขีดเส้นใต้ พิมพ์เป็นตัวหนา หรือพิมพ์เป็นตัวเอน เพื่อให้รู้ว่าเป็นชื่อในภาษาละติน ส่วนชื่อ author ให้เขียนไปตามปรกติ คือไม่ขีดเส้นใต้ ไม่เป็นตัวหนา หรือไม่เป็นตัวเอน ตัวอย่างเช่น

ยางนา *Dipterocarpus alatus* Roxb. ex G. Don

***Dipterocarpus alatus* Roxb. ex G. Don**

Dipterocarpus alatus Roxb. ex G. Don

มะม่วง *Mangifera indica* L.

***Mangifera indica* L.**

Mangifera indica L.

การขีดเส้นใต้ ปรกตินิยมใช้เมื่อเขียนด้วยมือหรือพิมพ์ด้วยเครื่องพิมพ์ดีด ส่วนการพิมพ์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์นิยมให้เป็นตัวเอนหรือตัวหนา ปัจจุบันตามเอกสารทางวิชาการทั่วไปนิยมใช้เป็นตัวเอนมากที่สุด ถ้ามี subspecies (ใช้ตัวย่อ subsp. หรือ ssp.) หรือ variety (ใช้ตัวย่อ var.) ให้คำว่า subsp., ssp. หรือ var. เขียนเป็นตัวปกติ คือ ไม่ขีดเส้นใต้ ไม่หนาหรือเอน ตัวอย่างเช่น ตั้วขน *Cratoxylum formosum* (Jack) Benth. et Hook. f. ex Dyer supsp. *pruniflorum* (Kurz) Gogelein หรือ *Cratoxylum formosum* (Jack) Benth. et Hook. f. ex Dyer ssp. *pruniflorum* (Kurz) Gogelein จั้วป่าดอกขาว *Bombax anceps* Pierre var. *anceps*

ถ้าเป็นชื่อพันธุ์ปลูก (cultivar names) ให้เขียนชื่อพันธุ์ขึ้นต้นด้วยตัวใหญ่ในเครื่องหมาย ‘ ’ (ไม่ใช่ “ ”) และให้เขียนเป็นตัวปกติ คือไม่เอียง ไม่เอน ไม่หนา ชื่อ author ไม่ต้องอ้าง เช่น คัทลียาควินสิริกิติ์ *Cattleya* ‘Queen Sirikit’ ดอนญาควินสิริกิติ์ *Mussaenda philippica* ‘Queen Sirikit’ ไทรย้อยใบด่าง *Ficus benjamina* ‘Variegata’ ไฮแตรนเชีย *Hydrangea macrophylla* ‘Ami Pasquie’ ตัวย่อ cv. แต่ก่อนอนุญาตให้ใช้ได้ แต่ปัจจุบันไม่ใช่ ตัวอย่างเช่น กุหลาบควินสิริกิติ์ *Rosa* cv. Queen Sirikit หรือ *Rosa* cv. ‘Queen Sirikit’ เป็นการเขียนที่ผิด ที่ถูกต้องคือ *Rosa* ‘Queen Sirikit’ โดยต้องตัดคำว่า cv. ออก การเขียนและตั้งชื่อพันธุ์ปลูกควบคุมโดย International Code of Nomenclature for Cultivated Plants

ถ้าเป็นชื่อลูกผสม (hybrid names) จะมีเครื่องหมายคูณ (×) แสดงให้ทราบว่าเป็นลูกผสม ตัวอย่างเช่น *Agrostis* L. × *Polypogon* Desf.; *Mentha aquatic* L. × *M. arvensis* L. × *M. spicata* L. เครื่องหมายคูณ (×) ต้องไม่เอียง ถ้าไม่มีเครื่องหมายนี้ในคอมพิวเตอร์ให้ใช้ตัวอักษร x แทนได้ แต่ต้องเป็นตัวพิมพ์เล็กเท่านั้น

* ดร.สมราน สุดดี เรียบเรียง

ในเอกสารทางวิชาการทั่วไป ชื่อ generic name เมื่อกล่าวถึงเป็นครั้งที่ ๒ อาจใช้ตัวย่อจากอักษรตัวแรกที่เป็นตัวพิมพ์ใหญ่ได้ตราบใดที่ไม่ทำให้เกิดความสับสน ตัวอย่างเช่น เมื่อกล่าวถึง ประดู่ป่า *Pterocarpus macrocarpus* Kurz แล้ว เมื่อกล่าวถึงประดู่กิ่งอ่อนทีหลัง อาจใช้ตัวย่อได้ เช่น *P. indicus* Willd. ส่วนการกล่าวถึงชื่อสกุลถ้ากล่าวถึงโดยรวมโดยไม่ระบุว่าเป็นชนิดใดอาจใช้ spp. ต่อท้ายชื่อสกุลได้ เช่นถ้าต้องการเขียนป้ายปักไว้หน้าแปลงกล้าไม้ในสกุลยางซึ่งมีหลายชนิด แต่ไม่มีการระบุให้แน่ชัดว่าเป็นชนิดใดบ้าง อาจเขียนเป็น *Dipterocarpus* spp. แต่ถ้าเป็นการกล่าวถึงต้นไม้ชนิดเดียวที่ทราบชื่อสกุลแต่ไม่ทราบว่าเป็นชนิดใดให้ใช้ sp. ต่อท้าย ตัวอย่างเช่นต้องการเขียนป้ายแสดงชื่อต้นไม้ต้นหนึ่งตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติซึ่งทราบแน่นอนว่าเป็นพืชสกุลยางแต่ไม่ทราบชนิด อาจเขียนเป็น *Dipterocarpus* sp. กรณีนี้ห้ามเขียนเป็น *Dipterocarpus* spp. โดยเด็ดขาด เพราะ spp. หมายถึงหลายชนิด